

TÍNH CHUẨN XÁC, HẤP DẪN CỦA VĂN BẢN THUYẾT MINH

KẾT QUẢ CẦN ĐẠT

Hiểu và bước đầu viết được văn bản thuyết minh chuẩn xác, hấp dẫn.

I - TÍNH CHUẨN XÁC TRONG VĂN BẢN THUYẾT MINH

1. Tính chuẩn xác và một số biện pháp đảm bảo tính chuẩn xác của văn bản thuyết minh

Mục đích của văn bản thuyết minh là cung cấp những tri thức về sự vật khách quan nhằm giúp cho hiểu biết của người đọc (người nghe) thêm chính xác và phong phú. Công việc thuyết minh sẽ không còn ý nghĩa, mục đích của thuyết minh sẽ không đạt được nếu nội dung của văn bản không chuẩn xác (nghĩa là không đúng với chân lí, với chuẩn mực được thừa nhận). Chuẩn xác, do vậy, là yêu cầu đầu tiên và cũng là yêu cầu quan trọng nhất của mọi văn bản thuyết minh.

Để đạt được sự chuẩn xác, cần chú ý nhiều điểm, như một số điểm sau đây :

- Tìm hiểu thấu đáo trước khi viết. Ví dụ : để thuyết minh một thắng cảnh, nên đến tận nơi quan sát, ghi nhận ; để thuyết minh một cuốn sách, phải đọc đi đọc lại nhiều lần.
- Thu thập đầy đủ tài liệu tham khảo, tìm được tài liệu có giá trị của các chuyên gia, các nhà khoa học có tên tuổi, của cơ quan có thẩm quyền về vấn đề cần thuyết minh.
- Chú ý đến thời điểm xuất bản của các tài liệu để có thể cập nhật những thông tin mới và những thay đổi thường có (ví dụ : về số dân, sản lượng hàng năm,...).

2. Luyện tập

Trả lời các câu hỏi sau đây để kiểm tra tính chuẩn xác của văn bản thuyết minh :

- a) Trong một bài thuyết minh về chương trình học, có người viết : “Ở lớp 10 Trung học phổ thông, học sinh chỉ được học văn học dân gian (ca dao, tục ngữ, câu đố)”. Viết như thế có chuẩn xác không ? Vì sao ?

b) Trong câu sau có điểm nào chưa chuẩn xác :

Gọi “Đại cáo bình Ngô” là áng thiên cổ hùng văn vì đó là bài văn hùng tráng đã được viết ra từ nghìn năm trước.

c) Có nên sử dụng văn bản dưới đây để thuyết minh về nhà thơ Nguyễn Bình Khiêm không ? Nếu không thì vì lí do gì ?

Nguyễn Bình Khiêm (1491 – 1585) là một trong những ông trạng nổi tiếng nhất của khoa cử Việt Nam. Ông là người làng Trung Am, huyện Vĩnh Lại, tỉnh Hải Dương, nay là xã Lí Học, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng. Năm 1535, thời Mạc Đăng Doanh, ông đỗ đầu cả ba kì thi. Nhưng ông chỉ làm quan với nhà Mạc có 7 năm, và sau khi dâng sớ xin chém 18 tên quyền thần mà không được, ông xin trí sĩ ở quê nhà. Ở quê, ông mở trường dạy học bên sông Hàn – tức sông Tuyết – nên khi mất, học trò tôn ông làm Tuyết Giang Phu Tử. Mặc dầu ông đã về trí sĩ, nhà Mạc vẫn kính trọng và vẫn hỏi ông về việc nước. Khi ông sắp mất, nhà Mạc có phong cho ông tước Trình Quốc công. Vì thế, người đời sau gọi ông là Trạng Trình.

Trên cơ sở trả lời những câu hỏi đã nêu, hãy cho biết : Một văn bản thuyết minh chuẩn xác cần đáp ứng những yêu cầu nào ?

II - TÍNH HẤP DẪN CỦA VĂN BẢN THUYẾT MINH

1. Tính hấp dẫn và một số biện pháp tạo tính hấp dẫn của văn bản thuyết minh

Văn bản thuyết minh không hấp dẫn (nghĩa là không có sức lôi cuốn, thu hút sự chú ý) người ta sẽ không đọc. Và một khi người ta không đọc, thì văn bản thuyết minh cũng không có tác dụng gì. Vậy tính hấp dẫn cũng vô cùng quan trọng.

Có thể kể một số biện pháp làm cho văn bản thuyết minh hấp dẫn :

- Đưa ra những chi tiết cụ thể, sinh động, những con số chính xác để bài văn không trừu tượng, mơ hồ.
- So sánh để làm nổi bật sự khác biệt, khắc sâu vào trí nhớ người đọc (người nghe).
- Kết hợp và sử dụng các kiểu câu làm cho bài văn thuyết minh biến hoá linh hoạt, không đơn điệu.
- Khi cần, nên phối hợp nhiều loại kiến thức để đối tượng cần thuyết minh (một thắng cảnh, một di tích, một sự vật,...) được soi rọi từ nhiều mặt.

2. Luyện tập

(1) Hãy đọc đoạn văn sau đây và thực hiện yêu cầu nêu ở dưới.

Nếu bị tước đi môi trường kích thích, bộ não của đứa trẻ sẽ phải chịu đựng kì hãm. Ví dụ, các nhà nghiên cứu tại Trường Đại học Y khoa Bai-lo đã phát hiện ra rằng những đứa trẻ ít được chơi đùa hoặc ít được tiếp xúc sẽ có bộ não bé hơn bình thường 20 – 30% so với lứa tuổi của chúng. Các vật nuôi ở trong phòng thí nghiệm cũng cho thấy điều xảy ra tương tự. Các nhà nghiên cứu tại Trường Đại học I-li-noi ở Ur-ba-na Sam-pa đã phát hiện ra rằng những con chuột con được nuôi trong cũi có rái đồ chơi không những biểu hiện sự ứng xử phức tạp hơn những con chuột nhốt trong những hộp rỗng không có gì hấp dẫn, mà bộ não của những con chuột này còn có số tiếp điểm thần kinh cho mỗi nơ-ron nhiều hơn (tới 25%) so với những con chuột kia. Nói cách khác, càng trải qua nhiều kinh nghiệm càng làm cho bộ não giàu hơn.

(Vũ Đình Cự (Chủ biên),
Giáo dục hướng tới thế kỉ XX)

Phân tích biện pháp làm cho luận điểm *Nếu bị tước đi môi trường kích thích, bộ não của đứa trẻ sẽ phải chịu đựng kì hãm* trở nên cụ thể, dễ hiểu, hấp dẫn.

(2) Hãy đọc đoạn trích sau đây và phân tích tác dụng tạo hứng thú của việc kể lại truyền thuyết về hòn đảo An Mạ :

Hồ Ba Bể từ lâu đã nổi tiếng là danh lam thắng cảnh bậc nhất ở Việt Nam...

Chuyện kể rằng : Ngày xưa ngày xưa, đã lâu lắm rồi, cả khu vực hồ Ba Bể ngày nay là một vùng trù phú... Rồi bỗng một đêm trời nổi cơn thịnh nộ, mưa đổ ầm ầm, nước sông dâng lên, mặt đất nứt nẻ và sụp xuống làm cho cả vùng dân cư đều bị cuốn theo dòng nước. Duy chỉ có một người đàn bà sống cô đơn, hiền lành, chân thật là thoát nạn, vì bà đã được báo trước trận hồng thủy sẽ xảy ra. Theo lời dặn, bà goá đã lấy tro rắc quanh nhà và lấy hạt thóc bà tiên để lại cắn đôi thả xuống hồ, vỏ thóc biến thành những chiếc thuyền để cứu người gặp nạn. Cả vùng thung lũng trù phú đã trở thành biển nước mênh mông. Chỉ còn một mảnh đất nhỏ nhoi là khu nhà của người đàn bà sống hiền lành đức độ, người ta gọi đó là Pò Giá Mái (đảo bà goá)... Mảnh đất cuối cùng còn sót lại nằm giữa hồ Hai đất đai màu mỡ là nơi an nghỉ của những người xấu số trong trận hồng thủy năm xưa. Nhân dân trong vùng đã lập một đền thờ ở đảo này để tưởng nhớ đến những người đã khuất. Vì vậy hòn đảo có tên là An Mạ (nơi an nghỉ của dân làng).

Đó là truyền thuyết gắn liền với sự hình thành hồ Ba Bể theo cách lí giải của người xưa.

(Theo Bùi Văn Định,
Ba Bể – huyền thoại và sự thật)

- Văn bản thuyết minh cần phải chuẩn xác. Để đảm bảo yêu cầu này, những tri thức trong văn bản phải có tính khách quan, khoa học, đáng tin cậy. Có thể mới thực sự có ích cho người đọc, người nghe.
- Văn bản thuyết minh cần phải hấp dẫn để thu hút sự chú ý theo dõi của người đọc, người nghe. Muốn thế cần sử dụng nhiều hình tượng sinh động, nhiều so sánh cụ thể, và câu văn phải biến hoá linh hoạt. Những sự tích, những truyền thuyết thích hợp cũng làm cho văn bản thuyết minh thêm hấp dẫn và sâu sắc.

III - LUYỆN TẬP

Đọc đoạn trích sau và phân tích tính hấp dẫn của nó.

[...] Thật thế, phở đối với một hạng người, không còn là một món ăn nữa, mà là một thú nghiệm, như nghiệm nước trà tươi...

Ngay từ ở đằng xa, mùi phở cũng đã có một sức huyền bí quyến rũ ta như mây khói chùa Hương đẩy bước chân ta, thúc bách ta phải trèo lên đỉnh núi để vào chùa trong, rồi lại ra chùa ngoài. Ta tiến lại gần một cửa hàng bán phở: thật là cả một bài trí nên thơ.

Qua lần cửa kính ta đã thấy gì? Một bó hành hoa xanh như lá mạ, dăm quả ớt đỏ buộc vào một cái dây, vài miếng thịt bò tươi và mềm, chín có, tái có, sụn có, mỡ gấu có, vè cũng có,... Người bán hàng đứng thái bánh, thái thịt luôn tay, thỉnh thoảng lại mở nắp một cái thùng sắt ra để lấy nước dùng chan vào bát. Một làn khói toả ra khắp gian hàng, bao phủ những người ngồi ăn ở chung quanh trong một làn sương mỏng, mờ hồ như một bức tranh tàu vẽ những ông tiên ngồi đánh cờ ở trong rừng mùa thu.

Trông mà thèm quá! Nhất là về mùa rét, có gió bắc thổi hiu hiu, mà thấy người ta ăn phở như thế, thì chính mình đứng ở ngoài cũng thấy ấm áp, ngon lành. Có ai lại dưng vào ăn cho được. [...]

(Theo Vũ Bằng, Miếng ngon Hà Nội)

(Khi phân tích, nên lưu ý một số điểm:

- Sự linh hoạt trong việc sử dụng các kiểu câu.
- Việc dùng từ ngữ giàu tính hình tượng.
- Sự kết hợp nhiều giác quan và liên tưởng khi quan sát.
- Cách bộc lộ trực tiếp cảm xúc khi nói về đối tượng.)